

A Termelőszövetkezet története Kislétán

„Mérőföldkőhöz érkeztünk a magyar mezőgazdaság átalakításában: az ipar után a mezőgazdaságban is uralkodóvá váltak a szocialista viszonyok”

(MSZMP határozatai, 1973:497.)

Készítette: Nagy Csaba
Nyírgelse

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3. o
A Kislétai Rákóczi Tsz megalakulása, és rövid története	4. o
Az országosan elismert Tsz-elnök: Paszternák József	11. o
Összegzés	14. o

Bevezetés.

„Termelői szövetkezet: a Proletárforradalom győzelme után a falu szocialista átalakításának, majd a szövetkezeti parasztság kommunizmusba való átvezetésének társadalmi-gazdasági formája”¹

A mezőgazdaság szocialista átszervezését 1948 februárjában még fokozatos, önkéntességen alapuló folyamatként képzelték el. A Kommunizmus új politikájának hatására azonban Rákosi augusztusban bejelentette a folyamat felgyorsítását: "a **mezőgazdaság teljes kollektivizálását** 3-4 év alatt meg kell valósítani”². A mezőgazdasági termelés szintje nem érte el a háború előtti, a Rákosi-korszakban – történelme során valószínűleg először-kenyér gabona és bor importjára kényszerült Magyarország. 1948-tól a termelőszövetkezetek létrehozásával az állam megkezdte a kisparaszti birtokok összeolvasztását, a földek és a mezőgazdasági eszközök állami tulajdonba vételét. Tsz-ek önállósága formális volt, vezetőiket az állam politikai úton nevezte ki.

1950-től szövetkezeti kampányokkal, agitátorok segítségével kényszerítették a termelőszövetkezetekbe történő belépést. Az állami mintagazdaságok, és gépállomások létrehozása az állam monopolhelyzetét erősítette, egyúttal a politikai célok megvalósítását szolgálta. A mezőgazdaság kizsigerelésével, a kollektivizálással, a kötelező beszolgáltatás (a mezőgazdasági jövedelem elvonása, és a nehéziparba történő áramoltatása) és adó bevezetésével megrendült a parasztságnak a földtulajdon biztonságába vetett bizalma. A termények és jószágok **kötelező beszolgáltatása** („padlássöprések”), a módos parasztok (kulák) likvidálása, internálása, a büntetőpercek, a társadalmi ellentmondások, és a gazdasági aránytalanságok rendkívül feszült politikai helyzetet eredményeztek. A Sztálin halála (1953. márc. 5.) utáni szovjet politika változásai tették lehetővé a Rákosi diktatúra felszámolását, a Nagy Imre miniszterelnök (1953-55) vezette „új szakasz politikájának” megvalósítását.

¹ Új magyar lexikon, Akadémia Kiadó Budapest 1962, 413.o

²<http://tortenelem.fazekas.hu/uploads/342.doc>

A Kislétai Rákóczi Tsz megalakulása, és rövid története.

„Kisléta község földrajzi elhelyezkedése:

Ország: Magyarország

Régió: Észak-Alföld

Megye: Szabolcs-Szatmár-
Bereg megye ³

Járás: Nyírbátor

Rang: Község

Irányítószám: 4325

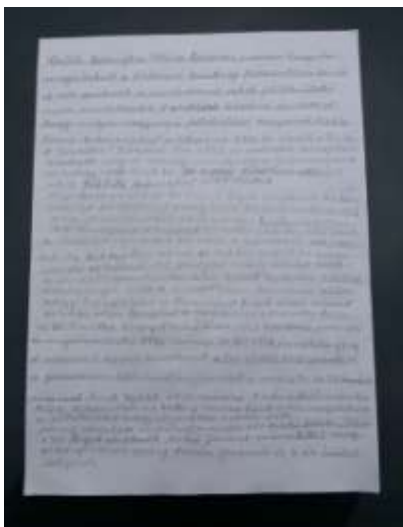

kép: 1. Kisléta területi elhelyezkedés

A település megközelíthető közúton, a 4-es Főúton Debrecenig, onnan tovább a 471-es főúton Nyírbogátig majd nyugati irányba 5,9 Km

Nagykállótól 18 km-re Nyíregyházától 32 km-re Nyírbogáttól illetve Máriapóctól 6 km-re Nyírbátortól 12 Km-re található a Nyírségben^{3,4}

A Kislétai Rákóczi Tsz megalakulásának, és további sorsának a történetét saját kezű feljegyzései alapján, egy személyes interjú formájában mondta el nekem Nagy Jánosné (94 éves) kislétai lakos. A néni jelenleg az Egyesített Szociális Intézmény Idősek Otthona Kisléta intézmény lakója. Az otthonban fogadott engem Nagy Józsefné, és az alábbiakat mondta el:

**Nagy Jánosné saját
kezű feljegyzése
2016.02.20.**

5

³ <https://www.google.hu/maps> 2016.02.20.

⁴ https://kisleta.hu/geo_adat.htm 2016.02.20.

⁵ Nyírgelse Iskaola út 9/a 2016.02.20.

Kisléta községben 1945 év tavaszán, március hónapban megalakult a Földosztó Bizottság, és megkezdődött a földosztás. Azoknak a családoknak, akik földterülettel nem rendelkeztek a családok létszáma döntötte el, hogy milyen nagyságú földterületet kapjanak. Kisléta község lakosságának a létszáma akkor körülbelül 1000 fő lehetett.

A Kislétai Rákóczi Tsz 1952 márciusában alakult meg. A község lakosainak mintegy 10%-a lépett be a Tsz-be.

6

kép: 2. A Kislétai Mg-Tsz iroda épülete mai állapotban

indulni. A nyírbátori bankhoz kellett fordulni hitelért és kezdetlegesen voltak a munkagépek ahhoz, hogy megindulhasson a termelés.

A tagok által behozott 40 hektár almának a termését a Szovjetunió vásárolta fel, a Tsz-ben megtermelt többi terményt és tenyésztett állatok egy részét viszont belföldön értékesítették. 1952 március 10-étől 1956. október 23-ig a második lépcső következett a szövetkezet életében. Az 1956-os forradalom kitörésével megbomlott a rend. Ezt követően a Tsz-ben 30 család maradt bent.

1960. március 1-én újból megalakult a szövetkezet. A falu munkaképes lakosságának 40%-a vissza lépett a szövetkezetbe. Megalakulást követően a terület nagysága 3800 hektár lett, aminek jelentős részét a Gencsy család adományozta. Ebből a területből 200 hektáron dohányt termeltek. A tagok elnöknek Mikó Jánost választották meg, főkönyvelőnek ⁷

kép: 3. A Gencsy birtok főépülete

⁶ Kisléta Pócsi utca 2016.02.18.

⁷ Kisléta Pócsi utca 52 2016.02.18.

pedig Takács Jánosnét. Négy fő irodai dolgozót vettek fel. Először kezdődött minden, meg kellett venni a munkagépeket, és a vetőmagokat. Az 1960-as években belépett a vegyszeres földművelés a több termelés érdekében. Megvalósult az ipari termelés is, varroda jött létre 80 fővel. Aztán megalakult a gesztor gazdálkodás 50 gazdaságban. Ennek az elnöke Fülöp Mihály volt, 4 fő agronómust, és 4 fő technikai szerelőt alkalmaztak.

Kialakult a munka utáni járandóság: havi 120 munkaegységet kellett teljesíteni, hogy valaki kapjon 1 hold háztáji birtokot. Az éves munka után a zárszámolási taggyűlés általában február első felében volt megtartva. Az éves pénz jövedelem forrásnak 15 százalékát tartalékba kellett helyezni, építmények építésére és gépek beszerzésére: vetőgépek, traktorok, dohány ültető gépek.

A nyírbátori járás vezetősége javaslata alapján három község Kisléta, Máriapócs, Pócspetri szövetkezeteinek egyesülni kellett 1965-ben.

kép: 4.,5. A Tsz-i munkálatok (illusztráció)

8

9

⁸<http://zalaszentbalazs.nagykar.hu/irasok.html/6797.html> 2016.03.11.

⁹http://rabacsanak.network.hu/kepek/regi_kepek_a_tsz_eletebol/1954_a_tsz_egyik_szep_tehene 2016.03.11.

Nagyon sok embert kényszerítettek be a Tsz-be, mert nem akarták odaadni a földjeiket és az állataikat. Sok emberrel szembe erőszakot is alkalmaztak Voltak, akik nem léptek be, de később csatlakoztak, mert belátták, hogy nincs esélyük versenybe maradni az ilyen gazdasági „nagy hatalmakkal” szemben. Akik nem léptek be azok bujkáltak, mert minden áron ragaszkodtak a tulajdonukhoz. Ebben az időben a pénztáros feladata volt a bevitt állatok és eszközök számontartása, nekik volt kapcsolata az előző tulajdonosokkal, akikről származtak az állatok és egyéb értékek. Volt, aki kint maradt és vállalta a kockázatokat, hogy ezen a döntésen az élete és a vagyona múlhat. Akik kint maradtak azok önállóan gazdálkodtak, majd mikor már nem tudtak érvényesülni akkor beléptek. Ez elég gyakori volt.

Hogyan bántak az emberekkel a Tsz-ben?

Mindenkivel rendesen bántak főleg azokkal, akik becsületesen dolgoztak. Mindenki megkapta a neki járó juttatást, minden arányosan volt elosztva és nem volt olyan, hogy valaki többet kapjon, mint a másik dolgozó. Mindenkinek a munkája alapján határozták meg a jutatásit. A munka minden területén megvoltak határozva a bérek. Meg volt határozva a bére az állattenyésztőnek és növénytermesztésben dolgozóknak egyaránt. A munka egyes területein más-más volt a fizetés. Az állattenyésztők sokkal jobban kerestek, mint a varrók, mert az állattenyésztőnek az állatokat hétvégén és ünnepnapokon is gondozni kellett, viszont aki más területen dolgozott annak hétvégén és ünnepnapokon munkaszüneti nap volt. Az agronómusoknak ki volt osztva a földterület és annak a földterületnek az $\frac{1}{3}$ -a saját termelésre volt kiadva, tehát a termés harmada az övé volt. A tsz-ekben a munkások „BRIGÁDOK”-ba voltak beosztva:

- Kertészet—szőlészet és gyümölcsstermelés.
- Növénytermesztés.
- Állattenyésztés, szarvasmarha, és sertés ágazat.
- Szerelők. Ők végezték a karbantartásokat és a javításokat a Tsz-ben (műhely dolgozók)

Minden csoportnak volt egy „BRIGÁDVEZETŐJE” akik vezették a brigádokat. Ők irányították a munkát, eligazították a dolgozókat, hogy hova menjenek, és mit csináljanak. Ha a kertészeknek a vezetője azt mondta a permetezni kell, akkor a dolgozóknak azt kellett csinálni. A kertészek nagyon hamar meghaltak, mert hiába volt rajtuk védő öltözet akkor is hatott rájuk is az erős mérég. Az évek folyamán nagyon sok mérgező anyag halmozódott fel a szervezetükben.

A varrodában a dolgozók nagyon rendesek voltak egymással, és a főnökök mindenféle szempontból egyenrangú partnerként kezelték a beosztottakat. Nem volt társadalmi megkülönböztetés.

Több elnöke is volt a szövetkezetnek, az egyesülés előtt Thamó Béláné volt az elnök. A három település szövetkezeteinek egyesülés után Paszternák József lett az elnök, aki nagyon rendesen bánt az emberekkel tiszteletudóan, gyakorlatiasan, diplomatikusan.

Mikor összevonták a településeket akkor az irodai dolgozók maradtak a Kislétai telephelyen. Kislétán a Dohánytermelési gesztorgazdaság működött tovább és a dolgozók itt foglalkoztatták.

A környező településeken működő Tsz-ek mind a Nyírbátori Bankhoz fordult segítségért, ha pénzügyi problémája volt vagy csak a pénzügyeiket akarták intézni. Ebben a bankba készen álltak arra, hogy a Tsz-eket segítsék és támogassák. Mindez állami felügyelet mellett zajlott.

10 naponként kellett hozni a pénzt, nagy bóröndökkel, mert nagyon sok pénzre volt szükség ahhoz, hogy egy ilyen szervezet eredményesen működjön. Fontos volt, hogy az emberek megkapják a béreiket és a megfelelő ellátásban részesüljenek az állatok és a földeken minden a megfelelő rendben menjen. Egy átlag dolgozó körülbelül 3000-Ft fizetést kapott egy hónapban, az irodai dolgozók többet, körülbelül 4500-5000Ft-t kaptak. A kifizetések az állattenyésztőkön kívül havonta¹⁰ történtek, az állattenyésztők 10 naponta kaptak fizetést. Az ő fizetésük mindig változott annak függvényében, hogy hány hétvégét és ünnepnapot dolgoztak, mert minél több ünnepnapot és vasárnapot dolgoztak annál több volt a fizetésük. Akik a Gesztor Gazdaságba dolgoztak azok fizetése is magas volt. A Gencsy kastély a Tsz tulajdonában volt egészen addig, ameddig gyermeket nem csináltak belőle ahol sérült gyerekeket kezelnek és ápolnak a mai napig.

kép: 6. A Gencsy kastély mai állapota, Kislétai Gyermekvédelmi központ

¹⁰ Kisléta Pócsi utca 52 2016.02.18.

A forradalomba nagyon kevés ember nem vett részt, ezek az emberek azért nem vettek részt mert megfenyegették őket, hogy Miskolcra bérnyilkosok jönnek, és azokat megölik, akik a Tsz-ben vezető szerepet töltenek be. Minden irodai dolgozót és főnököt így fenyegettek meg. Minden éjjel félni kellett, mert az emberek lázongtak és azoknak az életére akartak törni, akiktől megakartak szabadulni, mert úgy gondolták, hogy ők tehetnek mindről. Minden nap és minden éjjel nagy hangzavarba kellett élni, mert az emberek hangos kiabálással mentek az utcákon és követelték azt, ami őket megillette volna. Azokat az embereket, akik nem akartak ebben részt venni azokat kényszerítették rá, hogy a tüntetők között legyenek. Olyan embereket kényszerítettek, akiknek nagy befolyása volt.

A Kislétai szövetkezet az 1956-os forradalom előtt hitelt vett fel 2millió forintot, amit a kasszába tettek. A forradalom hírére a településről elmenekültek az emberek csak Julika néni és a férje maradtak a házukban, és a Tsz elnök az egész kasszát odaadta, hogy őrizzék mivel Julika néni volt a pénztáros a Tsz elindulásától. Senki nem tudta, hogy hova dugta Julika néni a pénzt, mert az emberek fosztogattak, raboltak, lázongtak és különböző rémhírek keringtek, hogy a szövetkezet főbb dolgozóit meggyilkolják. A forradalom előtt takarították be a terményeket, és az egyik épület padlására, a termény közé rejtették el a kasszát, amibe a felvett hitelösszeg volt. A teljes 2millió forint a forradalom végéig ott volt, és épségben megmaradt. Az emberek nagyon féltek a gyilkosoktól, akikről a rémhírek szóltak és mindenki fenyegetettnek érezte magát.

A munkát megőrkítő képek és dokumentumok mind megsemmisültek, amikor a Tsz megszűnt, így nem lehet ezokról az időkről képeket szerezni.

Az irodán dolgozók és a földeken dolgozók nagyon szép összeget kaptak zárszámadáskor ezt az összeget elosztották és mindenki érdem szerint kapott belőle. Aki jól dolgozott 15000-20000 forintkötött kapott.

Abban az időben nagyon sok szegény ember volt főleg azok számítottak szegénynek, akiknek nem volt saját földtulajdonuk. Voltak olyan esetek, amikor elkülönültek a szegények és a gazdagok ekkor a szegények külön tartózkodtak és nem láthatták, hogy mit esznek a gazdagok.

Akkoriban három bolt volt a faluba és ezekben a boltokban sok dolgot lehetett venni, ezért mindent megkapott az ember, amire szüksége volt

Azon a földterületen, amit a Gencsy család adományozott a Tsz-nek nagy sok ház épült fel a 60-as évek során. Három utcán utcánként 10-15 házzal bővült a lakások száma. Nem csak a lakások száma nőtt, de az emberek is több vagyona tettek szert, több ember vásárolt magának olyan dolgokat, amit addig nem engedhetett meg magának

A megtermelt növényeket és állatokat értékesítették nagy részét a Szovjetuniónak, de kevés terményt és állatot belföldön is értékesítettek¹¹

„A Máriapócsi „Rákóczi” Mezőgazdasági Termelőszövetkezet országos szinten is kiemelkedő munkájáért, elért eredményeiért kilencszer, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1986, 1997, 1998 „Kiváló Termelőszövetkezet” elismerést kapott, a MÉM Termelési Nagydíjat 1983-ban vehetett át, 1986-ban a Minisztertanács magas kitüntetésben részesítette. A Termelőszövetkezetbe tett látogatások a miniszterelnök, a MÉM miniszter, a MÉM miniszterhelyettesek részéről az erkölcsi elismeréseket gyarapították. Paszternák József elnök a gyenge adottságú termelőszövetkezetben megvalósított eredményes, kiváló gazdálkodásért, munkásságáért 1985-ben Állami Díjban részesült.

Az emberek, amikor felszámolták ezt a rendszert nagyon nehezen viselték, főleg azok, akiknek nem volt föltulajdonuk, mert ezek az emberek rá voltak utalva arra, hogy itt dolgozzanak. Akiknek volt földjük azok léptek ki először, mert ők tudtak érvényesülni és versenybe maradni a gazdaságban”¹²

13

kép: 7. Nagy Jánosné a kép baloldalán egy korábbi rendezvényen a szociális otthonban.

¹¹ Nagy Jánosné elmondása és feljegyzése alapján, Egyesített Szociális Intézmény Idősek Otthona 4325. Kisléta Bogáti utca 7. 2016.02.18.

¹²<http://www.madosz.hu/remembrance/view?id=18> 2016.02.19.

¹³ Egyesített Szociális Intézmény Idősek Otthona 4325. Kisléta Bogáti utca 7. 2016.03.12.

Az országosan elismert Tsz-elnök: Paszternák József.

kép: 8. Tsz-elnök: Paszternák József

„Születési hely: Máriapócs

Születés ideje: 1936.02.07.

Halál ideje: 2015.08.23.

Paszternák József ősei a Nyírségben éltek, édesanyja családja Máriapócsiak, édesapja családja Nyírcsaholyiak. Az öt gyermekes család első, élő fiúgyermekként 1936. február 7.-én Máriapócson született. A nyolc általános iskolát Máriapócson végezte el. A Nagykállói Gimnázium évei után felkerült Budapestre, a Vörös Csillag Traktorgyárban marósként dolgozott.

Az 1955-57-ben a Balatonfüredi Szőlész- Borász Szakiskola elvégzése után Aranykalászos mezőgazdász lett. Később a mindennapi munka mellett agrármérnöki végzettséget a Nyíregyházi Mezőgazdasági Főiskolán szerzett. Mindig vonzódott szülőhazájához, a Nyírséghez, a Pócs környéki dombokhoz, életét ezen a vidéken élte le. **Dolgozott Gyulaji szövetkezetben kertészként**, Nyírbátori Gépállomáson brigádvezetőként, Földműves Szövetkezetnél felvásárlási üzemág vezetőjeként. A Pócspetri „Béke” Termelőszövetkezetben 1963-tól kertészként kezdett dolgozni. A közös vadászatok, határszemlék

alkalmával szívesen emlékezett vissza a kertészetben nevelt növényekre, az elért eredményekre.

A munkája alapján a szövetkezet tagsága 1966-ban elnöknek választotta, amit kilenc évig töltött be. A Máriapócs, Pócspetri, Kisléta községben működő termelőség-szövetkezetek 1975 évi egyesülése után a Máriapócsi „Rákóczi” Mezőgazdasági Termelőség-szövetkezet közös néven működő gazdaságnak 15 évig elnöki munkakörét látta el. A három községből álló szövetkezetnek 1400 fő tagja, 980 fő foglalkoztatott tag és alkalmazottja volt. A termelőség-szövetkezet gyenge minőségű, 10,7 Aranykoronás 5658 hektár földet gazdálkodott.

A Kisléta székhellyel működő „Nyírségi Dohánytermesztési Rendszer” tevékenységi köre volt: A korszerű dohánytermesztési technológiák kimunkálása, alkalmazásának bevezetése. A rendszerszerű dohánytermeléshez szükséges feltételek biztosítása. A tevékenységgel összefüggő gépjavítás, szervizszolgáltatás, technológiai szaktanácsadás. A dohánytermelést végző szellemi és fizikai dolgozók képzése, továbbképzése. A dohánytermeléssel kapcsolatos elemző, értékelő munka végzése. Közreműködés az ágazat fejlesztésébe.

Paszternák József gyerekkorában megkedvelte a lovat. Édesapja pár hold földet lóval gazdálkodott, legidősebb fiú gyerekként legtöbbet ő segített neki. A háború alatt egy orosz katona elvitte az egyik lovukat és itt hagyta helyette a megsérült kisméretű, szívós „muszka” lovat. A „muszka” lovon sokat lovagolt. A sportot mindég szerette, sokat futballozott, a Vadász-majálison idősebb korában is szívesen beállt egy-egy csapatba. A kezdeményezésére 1979-ben megalakult a Termelőség-szövetkezet Sportegyesülete Labdarúgó-, és Lovas szakosztállyal. A Termelőség-szövetkezet Sportegyesületének Lovas Szakosztálya tette lehetővé, hogy Máriapócs területi és országos fogathajtó versenyeket szervezzen, ahol a Máriapócsiak is egyre több eredményt értek el. Máriapócson 1981 és 1989 között három Területi Fogathajtó Bajnokságot, öt Országos Fogathajtó Bajnokságot tartottak. Miklósi András a szövetkezet fogathajtója szinte minden alkalommal helyezést ért el.

Paszternák József súlyosbodó betegsége, az Alzheimer-kór fokozatos előretérése következtében 2015. augusztus 23.-án Csütörtökön 14 óra környékén a Nyíregyházi Kórházban, beteg ágyában két lánya Klárka, Ildikó egy-egy kezét fogva, Piroska mellett haláltusa nélkül csöndesen, a lélegzétvételének halkulás, lassulása után, szerettei jelenlétében a földi életét békésen, megnyugvással fejezte be. *NYUGODJON BÉKÉBE!*

„A föld, a növények, az állatok, a ló, a vadgazdálkodás, vadászat, a közösségért való tenni akarás, a rend és a család, rokonság szeretete, a vezetői-, szervezői készsége, szakmai igényessége, következetessége, munkabírása, kitartása, precizitása, segítőkészsége, becsületessége, tisztessége, szűkebb hazájának történelmet formáló munkája követendő példaképként szolgálhat.”¹⁴

¹⁴<http://www.madosz.hu/remembrance/view?id=18>, 2016.03.06.

Összegzés:

A tévesztés nagyon nagy változást hozott a gazdag és a szegény emberek életében egyaránt. Mindenkinek a vagyonát államosították és gyakorlatilag megszűntek a magántulajdonok. Elvették a földeket, az állatokat, az eszközöket, ezzel az emberek nincstelenné váltak. Nagyon sok ember az élete végéig sem tudta ezt feldolgozni. 1950-es években 8-10 gyermekes családok voltak, és a megélhetésüket a néhány hold föld, és a haszonállatok biztosították. Azzal, hogy ezeket is elvették tőlük teljes létbizonytalanságba kerültek.

Előnyei is voltak az összevonásnak. Hatékonyabbá vált a termelés, megjelentek a korszerű mezőgazdasági gépek és a nemesített vetőmagok. A Tsz-ek nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy közel 40 évig Magyarországon teljes foglalkoztatás volt. A termelő szövetkezetek teljes mértékben alkalmazták a falusi szakképzetlen munkaerőt. Állandó jövedelmet és tervezhető jövőt biztosított, nem volt létbizonytalanság.

A Tsz-ek megszűnésével a vidéki falvakban megjelent a nagyarányú munkanélküliség, és a falvak elkezdtek elnéptelenedni. Még ma is megvannak a romos épületek és lepusztult Tsz telepek, melyek ma is hirdetik a Tsz-ek egykori virágzását.

A közös Tsz-t 1994-ben számolták fel az akkori kormány intézkedése alapján.

kép: 9. A Máriapócsi Mg-Tsz udvara

kép: 10. A Máriapócsi Mg-Tsz Büfé épülete

15

kép: 11. A Máriapócsi Mg-Tsz épületei mai állapotban

¹⁵ 4326 Máriapócs Központi telep 2016.02.18.